

Anton Štefánek v rámci 8. ročníka Dní Milana Hodžu

Tradične v posledný júnový týždeň sa v roku 2012 konal v poradí už 8. ročník Dní Milana Hodžu, podujatia zahŕňajúceho celú škálu aktivít rozličného charakteru – od vedeckej konferencie cez literárne súťaže až po bohatý kultúrno-spoločenský program organizovaný obcou Sučany. Prvoplánovým cieľom Dní Milana Hodžu bolo sprístupňovať a šíriť na Slovensku myšlienkový odkaz publicistu, politika a štátnika Milana Hodžu prostredníctvom odborných aj kultúrno-osvetových podujatí. V širšom kontexte je cieľom organizátorov systematicky prispievať k lepšiemu poznaniu dobovej slovenskej politiky a spoločnosti, posilňovať historické vedomie a podporovať orientáciu občanov Slovenskej republiky k pozitívnemu vlastenectvu.

Vedecké konferencie o osobnostiach slovenskej politiky v gescii Ústavu politických vied SAV a Slovenskej národnej knižnice v Martine oslovujú odbornú i laickú verejnosť. Pravidelne sa konajú na pôde Slovenskej národnej knižnice v Martine a tvoria odbornú zložku programu Dní Milana Hodžu. Počas prvých troch ročníkov boli venované práve Milanovi Hodžovi. Od roku 2008 sa konferencie sústreďujú na osobnosti, ktoré pôsobili spolu Milanom Hodžom v slovenskej a československej politike. Ich cieľom je poskytnúť odborníkom aj verejnosti súbor znalostí o ich osobnostných profiloch, politickom myslení a pôsobení v dobovom politickom systéme. Od roku 2008 si účastníci takto pripomenuli život a dielo Martina Rázusa, Ferdinanda Juri- gu, Ivana Dérera a Vavra Šrobára.

Anton Štefánek začínal svoje smerovanie ku kariére politika, žurnalistu a vedeckého pracovníka vo veľmi zložitých sociálnych rodinných pomeroch. Dokázal sa však vďaka svojej pracovitosti, ambicióznosti a pevnej vôli a, pochopiteľne, aj nadaniu vypracovať v slovenskej spoločnosti na rešpektované pozície už pred prvou svetovou vojnou. Referáty týkajúce sa tohto obdobia Štefánkovho pôsobenia priblížili jeho prvé dotyky s politikou prostredníctvom časopisu mladej generácie *Hlas* (1898 – 1904). Nové poznatky získaval predovšetkým samovzdelávaním, avšak svoje názory prezentoval na odbornej úrovni práve na stránkach tohto časopisu. Takou bola napríklad jeho štúdia *Novoveká filozofia a Slováci*, vychádzajúca v roku 1903 na pokračovanie.

Štefánkov vývoj, ako vyplývalo z prednesených príspevkov, bol na rozdiel od jeho vrstovníkov zložitejší. Na podnet Milana Hodžu prerušil štúdia na Viedenskej univerzite a presťahoval sa do Budapešti, aby sa tam zapojil do praktickej politiky. Aj keď sa nestal tajomníkom poslaneckého klubu Snemovej národnostnej strany, ako mu Hodža prisľúbil, zostal v Budapešti a vstupoval do politiky prostredníctvom novoutvoreného časopisu *Nový obzor* (1907 – 1908). Uverejnil v ňom napríklad svoju historicko-politickú štúdiu *Vývoj politických ideí v 19. storočí*, skladajúcu sa z viacerých častí. Po zániku *Nového obzoru* odchádza do Skalice, aby pomáhal bývalému vodcovi hlasistov Pavlovi Blahovi vydávať *Ludové noviny*.

Ovplyvnený myšlienkami T. G. Masaryka sa už vo svojom hlasistickom období stáva obhajcom ideí jednotného československého národa, teoreticky zloženého z dvoch vetví – Čechov a Slovákov. Je stúpencom česko-slovenskej vzájomnosti, úzko spolupracuje so spolkom Českoslovanská jednota a zúčastňuje sa na pravidelných poradách Čechov a Slovákov v Luhačoviaciach, na ktorých sa rokuje predovšetkým o kultúrnej a hospodárskej spolupráci.

Význam Antona Štefánka v slovenskej politike od roku 1910 vzrastá. Vtedy sa stáva vedúcim redaktorom *Slovenského denníka*, vychádzajúceho v Budapešti. Prezentované príspevky zasadili vtedajšiu Štefánkovu politickú činnosť a myslenie do širšieho dobového rámca.

Po vzniku Slovenskej ľudovej strany v roku 1913 dochádza v slovenskej politike k preskúpeniu síl a v Slovenskej národnej strane sa posilňuje pozícia bývalých hlasistov. Anton Štefánek sa tak stáva jedným zo spoluautorov *Výkladu* programu Slovenskej národnej strany, vychádzajúceho v Národných novinách v predvojnových mesiacoch roku 1914. Koncom mája 1914 sa zúčastňuje v Budapešti na porade významných slovenských politikov o utvorení nadstraníckeho koordinačného orgánu – Slovenskej národnej rady.

Z príspevkov, ktoré približujú Antona Štefánka počas prvej svetovej vojny, vyplynulo, že značnú časť tohto obdobia strávil v Prahe, kde pôsobil v redakcii *Národných listov*. Tu mal možnosť zblízka pozorovať vojnu zablokovanú domácu českú politiku, jej silné stránky aj slabiny. So slovenskou politikou udržiava kontakty občasnými cestami na Slovensko, ale hlavne do Viedne, kde sa sústredila skupina slovenských politikov na čele s Milanom Hodžom, ktorú zorganizoval bývalý mikulášsky továrnik Kornel Stodola. Štefánek pomáha bývalému vodcovi hlasistov Vavrovi Šrobárovi presvedčiť vedúcich českých politikov, aby do štátoprávneho vyhlásenia Českého zväzu poslancov zaradili koncom mája 1917 aj slovenskú otázku. Do Štefánkoveho pražského pôsobenia v čase vojny ako emisára slovenskej politiky spadá vznik spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Obdobie prvých rokov existencie Česko-Slovenska je pre Antona Štefánka skúškou jeho politických, organizačných, ale aj ďalších schopností. Pomáha ministrovi Vavrovi Šrobárovi na Ministerstve s plnou mocou pre správu Slovenska v rokoch 1918 – 1920 najmä v školskej oblasti pri začleňovaní slovenskej spoločnosti do nového štátu. Je členom Revolučného Národného zhromaždenia, kde aktívne vystupuje, pričom sa však nevyhýba ani kritickým názorom na vzájomné česko-slovenské vzťahy.

Po parlamentných voľbách v roku 1920 sa dočasne sťahuje z politiky, aby sa z „večného študenta“ stal po ukončení vysokoškolského štúdia uznávaný odborník vo sfére poznávania slovenskej spoločnosti a neskôr bol považovaný za budovateľa slovenskej sociológie. Tejto problematike boli na konferencii venované viaceré príspevky.

Po návrate do politiky sa stáva znova poslancom za Republikánsku stranu zemeľského a maloroľníckeho ľudu a v roku 1929 aj ministrom školstva a národnej osvety. Jeho pozícia v politike však po sporoch medzi Šrobárom a Hodžom sa postupne oslabuje a Štefánek sa čoraz viac orientuje na pedagogickú činnosť. Prednáša na Univerzite Komenského v Bratislave a postupne sa prepracúva na pozíciu zakladateľa bratislavskej sociografickej školy. Súčasne v teoretickej rovine formuje svoje názorové postoje k nacionalizmu, čechoslovakizmu a slovenskému autonomizmu. Zaoberá sa národnostnou problematikou. Výsledkom toho okrem iného je memorandum o ochrane menšín.

Na konferencii bola venovaná pozornosť aj Štefánkovým názorom na slovensko-maďarské vzťahy či k jeho postojom k slovenskému konfesionalizmu. V čase existencie Slovenskej republiky pôsobí Anton Štefánek spočiatku na vysokej škole, neskôr sa zapája do ilegálnej odbojovej

činnosti smerujúcej k otvorenému politickému a vojenskému vystúpeniu v Slovenskom národnom povstaní. Po vojne sa usiluje znova pôsobiť na Univerzite Komenského, no po februári 1948 je už na dôchodku. Napriek tomu sa zaoberá vedeckými témami a udržuje kontakty s ďalším významným slovenským politikom žijúcim v Prahe Ivanom Dérerom.

Záverečná časť konferencie sa zaoberala politologickými aspektmi pôsobenia Antona Štefánka, jeho vzťahu k literatúre, ako aj jazykovedným rozborom jeho prác. Takto sa účastníci konferencie usilovali čo najplastickejšie priblížiť A. Štefánka aj v doposiaľ málo známych aktivitách či v jeho politickom myslení. Prednesené príspevky ich autori rozpracujú do podoby vedeckých štúdií, ktoré budú vydané knižne v rámci riešeného projektu.

Eleonóra Petrovičová